

Resultaten verantwoordingsonderzoek 2015

Koninkrijksrelaties (IV)

Rapport bij het jaarverslag

2016

Resultaten verantwoordingsonderzoek 2015 Koninkrijksrelaties (IV)

Rapport bij het jaarverslag

De Algemene Rekenkamer doet ieder jaar onderzoek naar de verantwoording van ministers.

De volgende vragen staan daarbij centraal:

- Wordt het geld besteed volgens de regels?
- Zijn de zaken goed geregeld bij dit departement?
- Heeft het beleid de gewenste resultaten?

Op basis van die vragen schetsen wij een beeld van het begrotingshoofdstuk. Ook presenteren wij onze wettelijke oordelen over de financiële informatie en de beleids- en bedrijfsvoeringsinformatie in het jaarverslag. Daarnaast geven wij een oordeel over de bedrijfsvoering.

In dit rapport presenteren we de resultaten van ons onderzoek naar Koninkrijksrelaties (IV).

De tekst in dit document is vastgesteld op 3 mei 2016. Dit document is op 18 mei 2016 aangeboden aan het parlement.

De overige publicaties van de Algemene Rekenkamer op 18 mei 2016 vindt u op www.rekenkamer.nl/verantwoordingsonderzoek2015.

Inhoud

1	Onze conclusies	4
2	Feiten en cijfers	5
3	Beleidsresultaten	6
3.1	Ontwikkelingen in de bestuurlijke en financiële verhoudingen	6
3.2	Oordeel totstandkoming beleidsinformatie	8
4	Bedrijfsvoering	9
4.1	Financieel toezicht in het Koninkrijk	9
4.2	Toedeling van de boedel voormalig land Nederlandse Antillen nog niet afgerond	10
4.3	Projecten SONA	11
4.4	Oordeel bedrijfsvoering	11
4.5	Oordeel totstandkoming bedrijfsvoeringsinformatie	11
5	Financiële informatie	12
5.1	Oordeel financiële informatie	12
6	Reactie minister en nawoord Algemene Rekenkamer	14
6.1	Reactie minister van BZK	14
6.2	Nawoord Algemene Rekenkamer	15
	Bijlage 1	
	Over het verantwoordingsonderzoek	16

1 Onze conclusies

De minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK) heeft in 2015 acties ondernomen voor de verbetering van de coördinatie van het rijksbeleid op de BES-eilanden. Zo heeft de minister van BZK een evaluatie voor de periode 2010-2015 laten uitvoeren naar de staatkundige en bestuurlijke structuur van de BES-eilanden door de commissie Spies.

Uit de evaluatie blijkt dat er positieve beleidsresultaten zijn behaald, bijvoorbeeld in de zorg en het onderwijs. Op bepaalde gebieden blijken de maatschappelijke effecten echter nog niet voldoende zichtbaar te zijn. Zo is de armoedeproblematiek niet voldoende aangepakt en zijn er achterstanden in het onderhoud van de fysieke infrastructuur.

Het is van belang dat de minister van BZK nagaat welke factoren ervoor zorgen dat gewenste maatschappelijke effecten kunnen worden bereikt en op basis hiervan bepaalt welke nadere aanpassingen nodig zijn voor het rijksbeleid.

Verder in het rapport

In de volgende hoofdstukken werken wij bovenstaande conclusies verder uit:

- Beleidsresultaten (hoofdstuk 3): hier vindt u conclusies over de ontwikkelingen in de bestuurlijke en financiële verhoudingen en over de totstandkoming van de beleidsinformatie;
- Bedrijfsvoering (hoofdstuk 4): hier vindt u drie aandachtspunten en ons oordeel over de totstandkoming van de bedrijfsvoeringsinformatie;
- Financiële informatie (hoofdstuk 5): wij zijn van oordeel dat de financiële informatie rechtmatig en getrouw is;
- Reactie van de minister en nawoord Algemene Rekenkamer (hoofdstuk 6).

2 Feiten en cijfers

De minister van BZK heeft in 2015 op het begrotingshoofdstuk Koninkrijksrelaties uitgaven gedaan voor € 409,9 miljoen, is verplichtingen aangegaan voor € 206,2 miljoen en heeft middelen ontvangen voor € 55,8 miljoen. De uitgaven van Koninkrijksrelaties betreffen 0,17% van de totale rijksuitgaven.

Tabel Koninkrijksrelaties (IV) in cijfers (x miljoen euro)

	2013	2014	2015
Verplichtingen	115,2	318,3	206,2
Uitgaven	311,1	435,0	409,9
Ontvangsten	40,0	45,5	55,8

Uit de cijfers blijkt een stijging van de uitgaven en verplichten in 2014 ten opzichte van 2013. Dit werd vooral veroorzaakt door de lening die in 2014 door de minister van BZK aan Curaçao is verstrekt voor de financiering van een ziekenhuis. In 2015 zien we een lichte daling ten opzichte van het jaar ervoor. De ontvangsten vertonen een stijgende lijn.

De eilanden Bonaire, Sint Eustatius en Saba (de BES-eilanden) hebben sinds 10 oktober 2010 een bijzondere staatsrechtelijke positie binnen het Nederlandse staatsbestel gekregen. De drie eilanden, ook wel aangeduid als Caribisch Nederland, zijn sinds die datum een openbaar lichaam. Aruba, Curaçao en Sint Maarten zijn naast Nederland sinds 10 oktober 2010 autonome landen in het Koninkrijk.

De minister van BZK heeft bij de ontwikkeling van beleidskaders voor de BES-eilanden een coördinerende rol. De minister van BZK is op grond van de verantwoordelijkheid voor het Statuut aanspreekbaar op de waarborgfunctie binnen het Koninkrijk.

3 Beleidsresultaten

Hier vindt u de resultaten van ons onderzoek naar de beleidsresultaten. We gaan in op de ontwikkelingen in de financiële en bestuurlijke verhoudingen en we geven een oordeel over de totstandkoming van de beleidsinformatie in het jaarverslag.

3.1 Ontwikkelingen in de bestuurlijke en financiële verhoudingen

3.1.1 Rijksbeleid BES-eilanden

Voor de verdere coördinatie van het rijksbeleid van de BES-eilanden constateren we dat de minister van BZK in 2015, net als in 2014, verdere stappen heeft gezet. Zo is de betrokkenheid van de directie Koninkrijksrelaties gericht op de inhoud en coördinatie van het rijksbeleid verder versterkt.

In 2015 heeft de minister de uitwerking van de nieuwe staatkundige structuur Caribisch Nederland laten evalueren door de commissie Spies. De evaluatie omvatte de werking van de wetgeving, de werking van de bestuurlijke structuur en de gevolgen voor de bevolking van de BES-eilanden in de periode 2010-2015.

Op 12 oktober 2015 heeft deze commissie haar rapport uitgebracht: “*Vijf jaar verbonden: Bonaire, Sint Eustatius, Saba en Europees Nederland*”. Uit de evaluatie blijkt dat er positieve resultaten zijn behaald, bijvoorbeeld in de zorg en het onderwijs. Ook blijkt op bepaalde gebieden de maatschappelijke effecten nog niet voldoende zichtbaar zijn. Zo is de armoedeproblematiek niet voldoende weggenomen en zijn er achterstanden in het onderhoud van de fysieke infrastructuur. Het rapport bevatte echter geen aanbevelingen.

De minister van BZK heeft in zijn brief van 12 oktober 2015 aangegeven dat hij de Tweede Kamer voor het zomerreces van 2016 zal informeren over het kabinetsstandpunt over de evaluatie van de staatkundige en bestuurlijke structuur en de uitkomsten van het onderzoek BES-fonds.

Aanbeveling

Wij bevelen de minister van BZK aan, mede aan de hand van het rapport van de commissie Spies, na te gaan welke factoren ervoor zorgen dat gewenste maatschappelijke effecten zijn bereikt en op basis hiervan te bepalen welke nadere acties nodig zijn.

3.1.2 Positie lokale rekenkamers BES-eilanden

In de Wet openbare lichamen Bonaire, St. Eustatius en Saba (WolBES) zijn regels opgenomen voor de gezamenlijke rekenkamer voor de BES-eilanden. Er is daarnaast een verordening

vastgesteld voor het instellen van de rekenkamer. De rekenkamer bestaat uit drie leden. Elke eilandsraad benoemt een lid voor een periode van zes jaar.

Wij zijn van mening dat ook voor het openbaar bestuur op de BES-eilanden een lokale rekenkamerfunctie een belangrijke schakel is voor een transparante publieke verantwoording en controle op lokaal niveau, net als dat geldt op gemeente-, provincie- of landsniveau.

In juli 2015 zond de minister van BZK het actieplan lokale rekenkamers naar de Tweede Kamer (Tweede Kamer, vergaderjaar 2014-2015, 34 000 VII, nr. 54). Hierin gaf hij aan dat hij het vanuit zijn verantwoordelijkheid voor de inrichting van het lokaal bestuur noodzakelijk achtte de positie van de lokale rekenkamers te versterken. In dat kader deed hij een aantal voorstellen. In een brief aan de Tweede Kamer hebben wij hierop in november 2015 onze reactie gegeven (Tweede Kamer, vergaderjaar 2015-2016, 34 300 VII, nr. 11). Wij vinden het positief dat de minister de lokale rekenkamerfunctie van de BES-eilanden wil verstevigen.

Voor de BES-eilanden is een gezamenlijke rekenkamer tot op heden nog niet verder geoperationaliseerd.

Aanbeveling

Wij bevelen de minister van BZK aan dat hij met prioriteit stimuleert dat een gezamenlijke rekenkamer voor de BES-eilanden tot stand komt. Dit ter vergroting van een transparante publieke verantwoording en controle op de eilanden.

3.1.3 Waarborgfunctie binnen het Koninkrijk

Een belangrijke taak van de Koninkrijksregering is de invulling van de waarborgfunctie van het Koninkrijk. De afzonderlijke landen zijn op grond van het Statuut voor het Koninkrijk der Nederlanden zelf verantwoordelijk voor de rechtszekerheid, deugdelijk bestuur in hun eigen land en de bescherming van de fundamentele rechten en vrijheden van hun inwoners.

Het waarborgen van deze rechten, vrijheden, rechtszekerheid en deugdelijkheid van bestuur is een aangelegenheid van het Koninkrijk en dus een verantwoordelijkheid van de Koninkrijksregering.

De landen zijn autonoom, maar als blijkt dat zij de fundamentele menselijke rechten en vrijheden, de rechtszekerheid en/of de deugdelijkheid van bestuur niet kunnen of willen verzekeren, is de Koninkrijksregering verantwoordelijk voor het waarborgen ervan. De minister van BZK is op grond van de verantwoordelijkheid voor het Statuut aanspreekbaar op deze waarborgfunctie binnen het Koninkrijk.

De minister van BZK heeft overleg met de betrokken landen indien de rechtszekerheid, deugdelijk bestuur in hun eigen land en de bescherming van de fundamentele rechten en vrijheden van hun inwoners in gevaar komt. Ook is hij verantwoordelijk voor het signaleren bij de Rijksministerraad (RMR) van ontwikkelingen in dit verband, het communiceren daarover met de Caribische landen en zo nodig het voorleggen van voorstellen aan de RMR. Tevens overlegt de minister tweemaal per jaar met de Gouverneurs van Aruba, Curaçao en Sint Maarten over de aangelegenheden waarbij het belang van het Koninkrijk is betrokken.

In ons Verantwoordingsonderzoek 2014 merkten wij op dat wij het positief vonden dat de minister van BZK in 2014 mede op basis van signalen en bevindingen in het begrotingsbeheer, het financiële toezicht en de kwaliteit van het openbaar bestuur, diverse zaken heeft geagendeerd in de RMR en dat de RMR maatregelen heeft genomen. Wij gaven de minister mee dat het van belang was om signalen en bevindingen te blijven volgen en te agenderen in de RMR.

Wij hebben geconstateerd dat de minister van BZK ook in 2015 actie heeft ondernomen in het kader van de waarborgfunctie. Zo heeft bijvoorbeeld in 2015, vanwege de ernstige verslechtering van de financiële situatie van Aruba, de Nederlandse regering het overleg gestart met Aruba om te komen tot een arrangement waarin dit land zelfstandig kan terug groeien naar een stabiele financiële situatie. Er zijn met Aruba afspraken gemaakt over begrotingstekorten en is er in augustus 2015 een College Aruba financieel toezicht ingesteld.

3.2 Oordeel totstandkoming beleidsinformatie

De beleidsinformatie in het Jaarverslag 2015 van Koninkrijksrelaties is deugdelijk tot stand gekomen en voldoet aan de verslaggevingsvoorschriften.

4 Bedrijfsvoering

Hier vindt u de resultaten van ons onderzoek naar de bedrijfsvoering. We geven een oordeel over de bedrijfsvoering en de informatie over de bedrijfsvoering die de minister in het jaarverslag verstrekt.

4.1 Financieel toezicht in het Koninkrijk

4.1.1 Financieel toezicht Curaçao en Sint Maarten

De minister van BZK heeft de Tweede Kamer op 5 oktober 2015 geïnformeerd over het financieel toezicht Curaçao en Sint Maarten. De minister geeft aan dat de Rijksministerraad heeft besloten dat voor Curaçao en Sint Maarten vanaf 10 oktober 2015 alle verplichtingen die volgen uit de Rijkswet Financieel Toezicht Curaçao en Sint Maarten (Rft) van toepassing blijven. Hierbij neemt de Rijksministerraad het advies van de evaluatiecommissie Rft over. De evaluatiecommissie geeft in haar rapport van 23 juli 2015 aan dat Curaçao en Sint Maarten verbeteringen hebben bereikt in het financieel beheer en dat de achterstand in het opstellen en vaststellen van de jaarrekeningen wordt weggewerkt. De evaluatiecommissie geeft echter ook aan dat nog niet vastgesteld kan worden dat beide landen met hun eigen instituties en hun eigen bestuurlijk handelen en toezicht tot een structureel gezonde financiële huishouding in staat zijn. De achterstand in de jaarrekeningen moet nog verder worden ingelopen.

Curaçao heeft beroep ingesteld tegen het besluit van de Rijksministerraad. Dit beroep is in het eerste kwartaal van 2016 door de Raad van State van het Koninkrijk behandeld.

4.1.2 Aanwijzing begroting Sint Maarten

Op 4 september 2015 gaf de Rijksministerraad een aanwijzing aan Sint Maarten om de begroting 2015 en meerjarenramingen op orde te brengen. De Rijksministerraad volgt daarmee het advies van het College financieel toezicht Curaçao en Sint Maarten. Sint Maarten moet maatregelen nemen om de betalingsachterstanden ter hoogte van (voorlopige cijfers) tenminste 189 miljoen Antilliaanse guldens (ANG) weg te werken en de tekorten uit voorgaande jaren van circa ANG 60 miljoen te compenseren in de periode 2015 tot en met 2018. Tevens dient het land de uitgaven aan pensioenen en zorg realistisch in de begroting 2015 te verwerken en maatregelen te nemen om het zorgstelsel en de oudedagvoorziening houdbaar te maken voor de toekomst. De Rijksministerraad zal moeten toezien dat deze aanpassingen worden doorgevoerd.

Sint Maarten heeft beroep ingesteld tegen het besluit van de Rijksministerraad. Dit beroep is in het eerste kwartaal van 2016 door de Raad van State van het Koninkrijk behandeld.

4.1.3 Financieel toezicht Aruba

In mei 2015 hebben de regeringen van Nederland en Aruba een akkoord bereikt over onafhankelijk financieel toezicht. Het toezicht bewaakt het bereiken van een duurzaam begrotingsevenwicht. Per 1 augustus 2015 houdt het College Aruba Financieel Toezicht (CAft) toezicht op de eerder vastgestelde en overeengekomen begrotingsnormen.

4.2 Toedeling van de boedel voormalig land Nederlandse Antillen nog niet afgerond

Het Koninkrijk der Nederlanden bestaat sinds 10 oktober 2010 uit de 4 landen: Nederland, Curaçao, Sint Maarten en Aruba. Deze landen zijn autonoom, maar zijn verenigd in het nastreven van de overkoepelende belangen van het Koninkrijk en ondersteunen elkaar daar waar nodig is. Voor de verdeling van de bezittingen en schulden van het voormalig land Nederlandse Antillen is een boedelbalans en toedelingsvoorstel voor de verschillende landen opgesteld door een onafhankelijke commissie, de zogenoemde Vereffeningcommissie. Deze commissie is ingesteld door de Rijksministerraad. De adviezen van de commissie hebben zowel betrekking op de vaststelling van de waarde van de onderdelen van de boedel, als op de feitelijke toedeling uit de boedel. Dit zal leiden tot onderlinge vorderingen en verrekeningen, die worden voorbereid door de commissie en vastgesteld door de verantwoordelijke ministers van Curaçao, Sint Maarten en Nederland. Voor Nederland is dat de minister van BZK.

De Vereffeningcommissie heeft begin januari 2015 een rapport aangeboden aan de ministers van Financiën van Curaçao en Sint Maarten en de minister van BZK. In dit rapport wordt onder meer ingegaan op de definitieve boedelbalans en een voorstel tot toedeling van de activa en de passiva van die balans.

De minister van BZK heeft op 19 januari 2015 de Tweede Kamer geïnformeerd over de laatste stand van zaken rond de werkzaamheden van de Vereffeningcommissie over de vereffening van de boedel voormalig Nederlandse Antillen. In een bijlage is het eindrapport van de Commissie en de boedelbalans opgenomen.

In 2015 hebben Nederland, Curaçao en Sint Maarten het rapport en het toedelingsvoorstel diverse malen besproken. Hieruit bleek dat zowel Curaçao als Sint Maarten aanpassing van het voorstel van de Vereffeningcommissie noodzakelijk vonden voor bepaalde onderdelen van de boedelbalans, zoals de waarde van onroerende goederen en openstaande vorderingen. Over de aanpassingen vindt nog overleg plaats tussen de landen.

4.3 Projecten SONA

In de periode 2000-2012 heeft Nederland ruim € 500 miljoen aan voorschotten beschikbaar gesteld voor samenwerkingsprogramma's om de bestuurskracht, de rechtsorde, de economie en het onderwijs te versterken. Ieder samenwerkingsprogramma bestaat uit meerdere projecten.

De samenwerkingsprogramma's worden gefinancierd vanuit drie stichtingen:

- Stichting Ontwikkeling Nederlandse Antillen (SONA);
- Fondo Desaroyo Aruba (FDA);
- Antilliaanse Mede Financieringsorganisatie (AMFO).

Op 17 december 2015 heeft de minister van BZK het eindrapport van de evaluatie van SONA aan de Tweede Kamer aangeboden. De evaluatie is uitgevoerd door een extern onderzoeksbureau.

Met de SONA-gelden zijn in de periode 2008-2014 53 projecten op Bonaire, 19 projecten op Sint Eustatius, 22 projecten op Saba, 168 projecten op Curaçao en 66 projecten op Sint Maarten uitgevoerd. Eind 2014 zijn de samenwerkingsprogramma's afgesloten. De samenwerkingsgelden zijn verdeeld over drie programma's: Institutionele Versterking en Bestuurskracht (IVB), Onderwijs en Jongeren Samenwerkingsprogramma (OJSP) en Sociaal Economisch Initiatief (SEI).

De resultaten van de evaluatie laten een gemengd beeld zien. Voor Saba, Bonaire en Sint Eustatius concludeert het onderzoeksbureau dat de projecten een positieve bijdrage hebben geleverd aan de ontwikkeling van de eilanden. Vooral voor bij de projecten op Saba is volgens het bureau effectief gebruik gemaakt van de samenwerkingsgelden. Voor de projecten op Bonaire en Sint Eustatius is dat voor het IVB deel minder het geval geweest. Dit wordt deels verklaard doordat randvoorwaarden, zoals een toereikend budget en personele capaciteit, niet voldoende waren ingevuld.

4.4 Oordeel bedrijfsvoering

De onderzochte onderdelen van de bedrijfsvoering van Koninkrijksrelaties voldoen in 2015 aan de gestelde eisen. Het beheer van het begrotingshoofdstuk Koninkrijksrelaties maakt onderdeel uit van de bedrijfsvoering van het Ministerie van BZK.

4.5 Oordeel totstandkoming bedrijfsvoeringsinformatie

De informatie over de bedrijfsvoering in het Jaarverslag 2015 van Koninkrijksrelaties is deugdelijk tot stand gekomen en voldoet aan de verslaggevingsvoorschriften.

5 Financiële informatie

In dit hoofdstuk vindt u de resultaten van ons onderzoek naar de financiële informatie in het jaarverslag.

We geven een oordeel over:

- de rechtmatigheid van de financiële informatie;
- de deugdelijke weergave van de financiële informatie;
- de rechtmatigheid en de deugdelijke weergave van de financiële informatie op artikelniveau.

Alle door ons aangetroffen fouten en onzekerheden vindt u in het [overzicht](#) op onze website.

5.1 Oordeel financiële informatie

De financiële informatie in het Jaarverslag 2015 van Koninkrijksrelaties voldoet op totaalniveau aan de daaraan te stellen eisen.

5.1.1 Oordeel rechtmatigheid financiële informatie

De in de financiële overzichten opgenomen informatie in het Jaarverslag 2015 van Koninkrijksrelaties is op totaalniveau rechtmatig. Wij geven ons oordeel onder voorbehoud van goedkeuring van de slotwetmutaties door de Staten-Generaal.

Voorbehoud slotwetmutaties

Het bedrag aan verplichtingen omvat in totaal € 23,3 miljoen aan overschrijdingen op het begrotingsartikel 2. Het bedrag aan uitgaven omvat in totaal € 19,3 miljoen aan overschrijdingen op de begrotingsartikelen 1 en 2. Wij geven ons oordeel onder voorbehoud van goedkeuring van de slotwetmutaties door de Staten-Generaal.

Twee beleidsmatige mutaties met betrekking tot garantieverlengingen voor het 9e Europees Ontwikkelingsfonds ter grootte van € 4,2 miljoen zijn niet gemeld aan de Eerste en Tweede Kamer. Dit leidt niet tot overschrijdingen van tolerantiegrenzen.

Gaan de Staten-Generaal niet akkoord met de daarmee samenhangende slotwetmutaties, dan moeten wij ons oordeel over de financiële informatie mogelijk herzien.

5.1.2 Oordeel deugdelijke weergave financiële informatie

De in de financiële overzichten opgenomen informatie in het Jaarverslag 2015 van Koninkrijksrelaties is op totaalniveau deugdelijk weergegeven en voldoet aan de verslaggevingsvoorschriften.

5.1.3 Rechtmatigheid en deugdelijke weergave op artikelniveau

Wij controleren ook op artikelniveau de deugdelijke weergave en de rechtmatigheid van de financiële informatie. Wij hebben hierbij geen belangrijke fouten en onzekerheden geconstateerd in het Jaarverslag 2015 van Koninkrijksrelaties.

6 Reactie minister en nawoord Algemene Rekenkamer

De minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK) heeft op 25 april 2016 gereageerd op ons conceptrapport. Hieronder geven we zijn reactie weer. De volledige reactie staat ook op www.rekenkamer.nl/2015-koninkrijksrelaties. We sluiten dit hoofdstuk af met ons nawoord.

6.1 Reactie minister van BZK

De minister van BZK constateert met genoegen dat de Algemene Rekenkamer van oordeel is dat de in het jaarverslag opgenomen financiële informatie deugdelijk is weergegeven en voldoet aan de verslaggevingsvoorschriften en dat de bedrijfsvoering geen onvolkomenheden bevat.

Rijksbeleid BES-eilanden

Wij hebben de minister van BZK aanbevolen, om mede aan de hand van het rapport van de commissie Spies, na te gaan welke factoren ervoor zorgen dat gewenste maatschappelijke effecten zijn bereikt en op basis hiervan te bepalen welke nadere acties nodig zijn. In reactie hierop geeft de minister aan dat in de kabinetsreactie op het evaluatierapport de nadruk op concrete maatregelen en acties zal liggen, in lijn met onze aanbeveling. Op basis van beschikbare onderzoeken, zoals het “cost of doing business”-onderzoek en CBS-statistieken (bijvoorbeeld de inkomensstatistieken) zal worden gekozen voor acties die leiden tot de gewenste maatschappelijke effecten. Deze liggen vooral op sociaaleconomisch terrein.

Lokale rekenkamers op de BES-eilanden

Op de aanbeveling om met prioriteit te stimuleren dat een gezamenlijke rekenkamer voor Caribisch Nederland tot stand komt ter vergroting van een transparante publieke verantwoording en controle op de eilanden, reageert de minister van BZK als volgt: “Het in het leven roepen van instituties en in het bijzonder bemensen hiervan is gelet op de schaal, het insulaire karakter en de omvang van deze gemeenschappen niet eenvoudig. Enkele lokale bestuurders hebben de minister daarop gewezen. Het College Financieel Toezicht BES vervult overigens een belangrijke signalerende rol als het gaat om het financieel beheer van de openbare lichamen. Waar sprake is van onvoldoende kwaliteit van het financieel beheer heeft de minister op grond van de Wet financiën openbare lichamen Bonaire, Sint Eustatius en Saba (FinBES) voldoende mogelijkheden om in te grijpen, zoals volgens hem blijkt uit het voorafgaand toezicht dat begin 2016 is ingesteld op St. Eustatius en de maatregelen die hij daar samen met het bestuurscollege in gang heeft gezet om het financieel beheer te verbeteren”.

6.2 Nawoord Algemene Rekenkamer

We stellen met instemming vast dat het kabinet, mede aan de hand van de commissie Spies, concrete maatregelen en acties zal nemen om ervoor te zorgen dat de gewenste maatschappelijke effecten worden bereikt.

We zijn het met de minister van BZK eens dat het instellen van een gezamenlijke rekenkamer voor Caribisch Nederland niet eenvoudig is. Maar we zijn ook van mening dat ook op bestuurlijk niveau van de BES-eilanden net als in de rest van het Koninkrijk de transparantie van de publieke verantwoording en adequate controle op publieke middelen een democratisch recht is dat geborgd dient te worden.

Bijlage 1

Over het verantwoordingsonderzoek

In ons jaarlijkse Verantwoordingsonderzoek kijken wij naar de kwaliteit van de jaarverslagen die de ministers op Verantwoordingsdag aanbieden aan het parlement. Wij beoordelen ook de kwaliteit van de bedrijfsvoering van de ministeries gedurende het begrotingsjaar. Het onderzoek mondt uit in het afgeven van onze verklaring van goedkeuring bij de rijksrekening en de saldi-balans van het rijk, die in het Financieel jaarverslag van het Rijk zijn opgenomen. De taken en bevoegdheden voor het Verantwoordingsonderzoek liggen vast in de Grondwet en in de Comptabiliteitswet 2001.

Onderzoek naar de jaarverslagen

Ons onderzoek naar de jaarverslagen is erop gericht om vast te stellen:

- of de weergegeven financiële informatie klopt en de weergegeven financiële transacties rechtmatig zijn - dat wil zeggen in overeenstemming met de begrotingswetten en andere toepasselijke wettelijke regels;
- of de weergegeven (niet-financiële) informatie over het gevoerde beleid en de bedrijfsvoering op goede wijze tot stand gekomen is;
- of de inrichting van het jaarverslag voldoet aan de bepalingen uit de Comptabiliteitswet 2001 en de Rijksbegrotingsvoorschriften.

Bij het onderzoek naar de financiële informatie willen wij voldoen aan de internationale controlestandaarden voor rekenkamers (International Standards of Supreme Audit Institutions, 'ISSAIs'). Wij onderzoeken niet iedere geldstroom tot in detail, maar hanteren een werkwijze die is gebaseerd op risicoanalyse. Wij maken optimaal gebruik van het controlewerk dat de Auditdienst Rijk voor de ministers verricht, en voeren daarnaast eigen controles uit.

Met het oog op het budgetrecht van het parlement richten wij ons controlewerk zo in dat wij over belangrijke fouten en onzekerheden niet alleen op jaarverslagniveau in totaal, maar ook per begrotingsartikel kunnen rapporteren. Om te kunnen bepalen wat wel en niet belangrijk is gebruiken wij kwantitatieve en kwalitatieve tolerantiegrenzen.

Voor de in het jaarverslag opgenomen informatie over het gevoerde beleid en de bedrijfsvoering beoordelen we of deze ordelijk en controleerbaar tot stand is gekomen.

Onderzoek naar de bedrijfsvoering

In ons onderzoek naar de kwaliteit van de bedrijfsvoering van de ministeries beoordelen wij of het financieel beheer, het materieelbeheer en andere elementen van de bedrijfsvoering rechtmatig, ordelijk en controleerbaar zijn.

Omdat het niet mogelijk is alle relevante elementen van de bedrijfsvoering jaarlijks te toetsen, hebben wij een meerjarige aanpak ontwikkeld. Wij richten ons daarbij vooral op de elementen die een rechtstreekse relatie hebben met de financiële informatie in de jaarverslagen. Alle essentiële beheersmaatregelen ('key controls') binnen het financieel beheer onderwerpen we ten minste eens in de drie jaar aan onderzoek.

Als we vinden dat een onderdeel van de bedrijfsvoering onvoldoende beheerst verloopt, noemen wij dat een 'onvolkomenheid' dan wel een 'ernstige onvolkomenheid'. Daarnaast benoemen wij zaken die beter kunnen worden georganiseerd als aandachtspunt

Onderzoek naar beleidsinformatie

Wij doen jaarlijks onderzoek naar een aantal beleidsthema's. Centraal staan hierbij de vragen of ministers erin slagen de belastingbetaler waar voor zijn geld te leveren en of zij het parlement hierover voldoende informeren. Hiervoor gaan wij na:

- hoeveel geld aan het beoogde doel wordt besteed;
- of voor dat geld de beloofde prestaties worden geleverd;
- in hoeverre het met het geld beoogde doel wordt gerealiseerd;
- of het parlement in begroting, jaarverslag en andere kamerstukken voldoende wordt geïnformeerd.

Een uitgebreide methodologische verantwoording over ons jaarlijkse verantwoordingsonderzoek staat op onze website:

verantwoordingsonderzoek.rekenkamer.nl/over-dit-onderzoek/verantwoordingsdag

Voorlichting

Afdeling Communicatie
Postbus 20015
2500 EA Den Haag
telefoon (070) 342 44 00
voorlichting@rekenkamer.nl
www.rekenkamer.nl

Omslag

Ontwerp: Corps Ontwerpers
Foto: Corbis/Hollandse Hoogte

Den Haag, mei 2016

